

מחודש

פרשת פנחס

השבת חמה בא ע"י ג' דברים

**פִּינָחָם בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת הַמָּתִי
מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא בְלִיָּתִי
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי:** (במדבר כה, יא)

בקנאו את קנאתי בתוכם. דקדק לומר קנאתי, גם אמר **בתוכם**. כל לתת כח המשיג בו השפעת חמה, ואמר שהיתה באמנעות שלשה דברים. הא' שקינא בכבודו ובעצמו, וסכן בעצמו כאומר בדבריהם (סנהדרין פב:), והוא אומר **בקנאו** כנינו. ב' שהיתה הקנאה בשביל כבודי לבד, לא לאמנעות שום דבר זולתו, וזו היא מורה שלמה אשר יתראה ה' זה יותר מכל אשר יעשה האדם, והוא אומר **את קנאתי** כנינו להמדבר ברוך הוא. ג' שלא היתה הפעולה שעשה נעלמת מעיני אדם, אלא קדש ה' בתוך קהל ועדה, כאומרם ז"ל (ספ"ט ע"א) שהיו כל שבט שמעון סביב לאלה אשר קם דקר שניהם, והרג נשיאיהם בפניהם, והוא אומר **בתוכם**:

קידוש ה' גדול גורם להשבת חמה

**וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּבְּחָ אֲשֶׁר הִבֵּחַ אֶת הַמְדִּינִית וְזָמְרִי
בֶּן סָלוּא נְשִׂיא בֵּית אָבִי לְשִׁמְעוֹנִי: וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּבְּחָ
הַמְדִּינִית בְּזָבִי בֵּת צוּר רֹאשׁ אֲמוֹת בֵּית אָבִי בְּמִדְיָן
הָיָה:** (כה, יד-טו)

ושם איש ישראל. קשה ממה נפשך, אם חפץ ה' לגלות המוכים, היה לו להזכירם בשעת מעשה כשאמר (פס' ו) וְהָיָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שם היה מקום להזכירו ולומר והנה איש וגו' זמרי וגו', וכשהזכיר גם כן המדינית היה לו להזכיר שמה. ואם תורה כסתה עליהם כדרך שסתה על המקושש בשבת (לעיל טו לב), למה נמלך להזכיר שם, והוא כן להוסיף עוד תיבות יתירות בתורה, שאם היה מזכיר שם למעלה לא היה צריך לומר פעם שנית **ושם איש וגו' ושם האשה וגו'**:

אבן הנה האדון ברוך הוא אינו חפץ לזלזל אפילו ברשעים לפרסם מי צעלי דברים המתועבים, ומקושש יוכיה, גם כמה שלפנינו תראה שלא גילה אותם בשעת מעשה, אלא דוקא אחר שהזכיר שם פנחס, אשר פעל ועשה מהמפעל הטוב, שקנא לה' וכפר על בני ישראל, זכר גם כן כי לא קנא באדם פחות, אלא באדם גדול **נשיא בית אב**, עם האשה ראש הקליפות ואביה מלך, כאומרם **ראש אומות בית אב**, ונתעבה במיתה בזויה לעין כל, ובכל כיוצא בזה שמו יתברך מתקדש, לזה יחסה לומר בת מלך היא. והגם שיש זלזול לאיש ישראל, לא יגרע מזדיק עינו, כדרך אומרם (משלי י ז) יִזְכַּר לְדֹקֵק לְבָרְכָהּ הַגֵּם שֵׁשׁ רָשָׁעִים יִרְקַב באמנעות כן:

ואולי כי להודיעך כל הכחוש שלא השיג השפעת החמה וכו' אלא באמנעות דבר זה, שעשה הקנאה בנשיא, ונתקדש שמו קידוש גדול, ונכונה כח הס"מ ונמאס העון כל כך צעיני כל, בזה השיב

פניני וחידושי אור החיים הק'

יש נחת רוח לה' מהשבת חמה

השיב את המתי מעל בני ישראל (כה, יא). **פירוש**, אחר שיצתה החמה והיתה עליהם, השיבה מעליהם, וזה שבח גדול. עוד נתכוון לומר מעשה הטוב, בגדר הפעולה עצמה שהסיר כעס ה', כי הכעס הוא ענף היגון והדאבון, ויהיה לה' נחת רוח הרבה מהשבת חמה:

האם נתכפר עווננו של זמרי במיתתו או לא

המבחה אשר הבה את המדינית (כה, יד). **עוד** רמז באומרם **את המדינית**, על דרך אומרם (בראשית לט י) ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה, ואמרם ז"ל (יומא לה:) 'לשכב אצלה בעולם הזה להיות עמה לעולם הבא'. והוא אומרם **הוכה את המדינית**, שהכאתו היא שיהיה אתה עמה בעולם הבא, כי מן הסתם מת שלא מתוך תשובה, שהרי דקרו בשעת מעשה:

... **או** על זה הדרך, שלא **הוכה** בנפשו אלא כשהיה עמה, אבל אחר שנבדל ממנה לא נשאר בו רושם החטא, כי הוא נבדל במיתה, ומיתתו טהרה נפשו. ובזה נתן טעם למה קראו **איש ישראל**, כי אחר הריגה בשם **ישראל** יכונה, זה כתבתי אם אפשר:

כל מחלוקת קורח ועדתו היה באשמת דתן ואבירם

ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת קרח (כו, י). ואומרם **ותפתח** וגו' אחר שהדברים כבר כתובין בפרשת קרח, נתכוין לומר שגם בליעת קרח ואכילת האש ר"ן איש, הם היו סיבה למאורע מתחלה ועד סוף. הא למדת שהגם שנקהלו היהודים על משה ועל אהרן, היו חוזרים בהם אם לא היו שני הרשעים:

במדבר נפרעים מיד על העוונות

אבינו מת במדבר (כו, ג). **עוד** יתבאר על פי דברי הזוהר (ח"ב קפד). שאמר כי המדבר הוא מקום שליטת ס"מ הרשע, וזו סיבת פירעון עונם תכף ומיד, כי לפי שהיו דורסים עליו וכופין אותו, לא היו משיגים גדר זה לשלוט עליו, עד שהיו מתרפאין מנגע עונם. והוא אומרם **מת במדבר**, פירוש בשביל היותו במדבר, שזולת זה היה ה' מאריך אפו עד שהיה מתקן מעשיו, ולא היה מת:

בני בנות הרי הם כבנים

ובנים לא היו לו: (כו, ג). ולא אמרו **אין לו**, יתבאר על דרך אומרם (יבמות סב:) 'בני בנים הרי הם כבנים', והעלו בגמרא שהוא הדין בני הבנות, לזה אמרו **לא היו לו** כבר, אבל יש תקוה שיהיה לו, והם אשר ילדו בנותיו, שהם נקראים גם כן בניו:

חמה ויכפר וגו' (פס' יג), אצל זולת זה הגם שהיה מקנא לה' באדם הדיוט, לא היה משיג כל הדרגות הרשומות. ודקדק לומר **ושם האיש** ולא הספיק במאמר **ושם המוכה וגו'**, לפי דרכינו יראה לשון חשיבות, לומר כי היה חשוב ומעולה בישראל, ועל כל זה לא נרתע לדיק זה מעשות בו מעשה הנפלא. עוד נראה כי טעם שלא הזכיר ה' שמו למעלה, לפי שעדיין לא עשה מעשה אלא חשב לעשות, וכל עוד שלא עשה לא תבזהו התורה להזכיר שמו, ואחר שכבר עשה מעשה פרסם ה' שמו, כי מורה לפרסם הרשעים:

בֵּת נָשִׂיא מִדִּין אַחֲתָם הַמִּכָּה בַּיּוֹם הַמִּגֵּפָה עַל דְּבַר פְּעוּרָה: (כח, יז-יח)

ר

סיבת חורבנות הבית והצער מזה. וצריכים להצטער ולקוות למשיח

בְּנֵי יְהוּדָה עַר וְאוֹנֵן וַיָּמָת עַר וְאוֹנֵן בְּאַרְצָן בְּנֵעוֹן:
וַיְהִי בְנֵי יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשִׁלָּה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלָנִי
לְפָרִץ מִשְׁפַּחַת הַפְּרִצִי לְזָרַח מִשְׁפַּחַת הַזֹּרְחִי: וַיְהִי בְנֵי
פָּרִץ לְחֶצֶר מִשְׁפַּחַת הַחֲצָרִי לְחִמּוּל מִשְׁפַּחַת הַחִמּוּלִי:
(כו, יט-כא)

בְּנֵי יְהוּדָה. פרשה זו תרמוז מאורעות עם בני ישראל, וזכר לרמוז ביהודה, מהטעם עלמו שאמרו ז"ל (ב"ר נח ו) למה נקראו ישראל על שם יהודה, ויהודה לפיה יודוך לחיך (בראשית מט ח), וכו' אמר רש"י יהיו כל אחיך נקראין על שמך, חין אדם אומר ראובני אנא שמעוני אנא, אללא יהודי אנא:

ואומרו **בְּנֵי יְהוּדָה**, הם התולדות יתכנו בשם בניס כידוע, ואומרו **עַר וְאוֹנֵן** ירמוז לבית ראשון ובית שני, עַר כנגד בית ראשון על דרך אומרו (שה"ש ה ב) חֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עַר, שהיה הקדוש ברוך הוא בו ער בהשגחה גדולה עמנו בבית המקדש. **אוֹנֵן** הוא בית שני, וקראו אונן לשון אונאה, לפי שהיה חסר דברים העיקרים של בית המקדש:

ואומרו **וַיָּמָת עַר וְאוֹנֵן**, הוא חורבן הבתים, כי סילוק שכינה מהם יקרא מיתה, שפרחה הגפץ שהיא השכינה, ונשאר הבית מת בעונות ומלא טומאת הקליפה הנתונה בו כידוע. גם תמלא שרון שבו מת ער הוא העון עלמו שגרם החורבן, שאמרו ז"ל (שבת סב): שהיו מסריחין על מטותיהם, והוא מעשה ער דכתיב (בראשית לח ט) וַשִּׁחַת לְחֶלְקָהּ, ועון אונן הוא עון שגרם חורבן בית שני – שהיה להם שנאת חנם (יומא ט), וכמו כן אונן דכתיב בו (שם) לְבִלְתִּי נָתַן זָרַע לְאֶחָיו, גם לשון אונאה שהיו מאנים זה את זה:

ואומרו **בְּאַרְצָן בְּנֵעוֹן**, רשם מקום המקדש כי הוא בארץ כנען, ושם מיתתו, שחזר ליכנס ברכות ס"מ הגקרא **כנען**. גם ירמוז סיבה אחת כללית, והיא שישראל לא הורישו הכנעני ונשארו יושבים בה, וזה סבב להטותם מדרך המוסר כידוע, והוא מה שרמז במאמר **בְּאַרְצָן בְּנֵעוֹן**:

ואומרו **וַיְהִי בְּנֵי יְהוּדָה**, ירמוז לזכר הבא להם אחר חורבן הבית, ווי היו בני יהודה בגלות ביד אויביהם, אשרי מי שלא טעם שליטת שונא. ותמלא שכלל השבטים לא הזכיר הכתוב לשון זה של ויהיו אללא כאלו, ובבנימין (פסוק מ) כידוע הטעם שם. ואומרו **לְמִשְׁפַּחְתָּם**, כי כל משפחות בית ישראל בכל מקום שהם, כל הנקרא בשם יהודה, ווי היו:

ואומרו **לְשִׁלָּה**, נתכוון למוסיע ורצ הבא לגאול מגלות האחרון הנקרא **שְׁלָה**, והגם שיעקב קראו **שְׁלָה** (בראשית מט י) לא ישתנה השם בזה, ולא ולמד ממשפחות הרשומות כמה השתנות בשמות. ואולי שרמז בסמיכות מאמר **לְשִׁלָּה** עם מאמר **וַיְהִי בְּנֵי יְהוּדָה**, שצריכין ישראל להצטער בשבילו ולקוות לישובתו, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (אורח המדרשים עמ' 213) במעשה רבי יהושע בן לוי ששאלו המשיח אם ישראל מכירים בצערו וחולים עליו וכו' עד כאלו, וכדברי הזוהר (ח"ב נה) בפירוש פסוק (ישעי' נב ח) קוֹל לְפִיךָ נִשְׁאָר קוֹל וגו'. והוא מאמר **וַיְהִי פִירוּשׁ**, יהיו צווי שהוא הצער **לְמִשְׁפַּחְתָּם**, בשביל שְׁלָה, והוא אומרו **לְשִׁלָּה וגו'**, ובזה יהיו **מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלָנִי** פירוש דור שכן דוד בא, ויקראו על שמו דורו של משיח: ...

פניני וידידושי אור החיים הק'

משה רבינו ראה את א"י ע"י אור הגנוז

וְרָאִיתָה אֶתֶּה (כז, יג). ולא הספיק מה שכבר אמר (פס' יב) **וראה את הארץ**, על דרך אומרו ז"ל (ספרי קלו) שהראהו ה' ראה נסיית מה שאין כח בשיעור עין טבעית לראות באור השמש, זולת באור הגנוז כידוע. ולזה הבטיחו ואמר לו **וראיתָה אותה**, כי יאיר לפניו אור החיים, וכמו כן תמצא שאמר הכתוב (דברים לד א) **ויראהו ה' וגו'**, להעיר על האמור:

ה' אינו נוטל את נפש הצדיק אלא מרצונו

וְרָאִיתָה אֶתֶּה וְנִאֲסַפְתָּ אֶל עַמִּיךָ גַּם אֶתֶּה בְּאֶשֶׁר נִאֲסַפְתָּ אֶהְרֶץ אֶחָיךָ: (כז, יג). עוד ירצה להעיר במצוה המוטלת על הצדיקים לעשות בשעת מיתה, והוא שיצדיק עליו את הדין ויחפוץ בגזירת מלך שתתקיים. והוא אומרו **ונאספת וגו' גם אתה**, פירוש אפילו אתה תסכים ליאסף כדרך אומרו (תהלים לא ו) בידך אפקיד. ואומרו **כאשר נאסף אהרן וגו'**, פירוש על דרך אומרו ז"ל (ילקוט תש"ז) 'שאמר לו משה לאהרן, אהרן אחי מקובל עליך למות, אמר לו הן, אמר לו נעלה להר, מיד עלו וכו' ע"כ, והוא מה שרמז במאמר **כאשר נאסף אהרן**, פירוש שהסכים גם הוא על האסיפה. וטעם הדבר שעושה ה' כסדר זה, לפי שאינו חפץ ליטול נפש הצדיק אלא ברצונו, לרוב חיבת ידידיו. גם שבזה ישלמו האושר השלם, כאמור (דברים ו א) ובכל נפשך:

כל הקרבנות שמקריבים הם שייכים להקב"ה

את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדיו: (כח, ג). ובשלשה דברים דקדק לומר בכינוי, **קרבני, לחמי, ניחוחי**, לומר שכולן של הקדוש ברוך הוא, בורא הכל ועדיין ברשותו, כאמרו (תהלים לד א) לה' הארץ ומלואה ופרשנוהו במקומו. ודקדק גם כן לומר **לאשי** בכינוי, לומר שגם האש היא של הקדוש ברוך הוא, ומעתה מה שישראל מקריבין הוא מנכסיו של הבורא:

לזה נתחכם ה' ונתן אזהרה ואמר **תשמרו**, לומר שאם לא יעשו הנה, הם גוזלים נכסיו ועוברים בלאו. ואומרו **להקריב לי** וגו', פירוש כי מה שיעשו הוא הקרבת חלק מנכסיו לפניו, אבל עיקרן של נכסים הם של המקום:

הענינים שיהיה בעת ביאת המשיח

או תרמוז הפרשה לשלשה ענינים שהיו בעת הפקידה. א' ביאת משיח בן אפרים כמאמרם ז"ל (סוכה נב), ב' גילוי משיח בן דוד, ג' כשימלך ה' עלינו. כנגד ביאת משיח בן אפרים – אמר **שלח**, ורמז שתפגע בו מדת הדין וימות בעונות ישראל, והוא הרמוז בתיבת שלה כדרך אומרו (ש"ב י א) וַיִּפְּחֶהוּ שָׁם [הַלְלִיקִים] עַל הַשָּׁל. וכנגד משיח בן דוד – אמר **לפריץ וגו'**, כי זה יעשה פרעה באומות וינקום דם לדיק. וכנגד מלכות עולם אמר **לזרח וגו'**, רמז לכבוד ה' עלינו יזרח (ע"פ ישעי' ס א):

ואומרו **וַיְהִי בְּנֵי פָרִץ** אמר לשון זכר, לרמוז על הזכרות אשר יהיו צבא הגואל, כאומרו בגמרא (פסחא דין כח) ייתי ולא אחמיניה, מרוב הצער של חבלי משיח. ואומרו **בְּנֵי פָרִץ וגו'** פירוש, תולדות היוצאות מביאת הגואל הרמוז בפרץ, הם שני דברים: א' שיבנה ה' חצר בית המלך, והוא בית המקדש אשר פעל

ה' וכווננו ידיו, ויהיו ישראל מצני פלטין שלו, והוא אומרו **לחצרון משפחת החצרוני** והבן. השני – **לחמול משפחת החמולי**, שיחמול עלינו ככל ענפי החמלה:

ואומרו **אלה משפחות יהודה**, פירוש מה שיהיה להם מהמאורעות, גם הרעות גם הטובות. ואומרו **לפקדיהם**, פירוש כשהיו נפקדים, יש פקידה לרעה ויש פקידה לטובה, כאמור בדבריהם ז"ל (זוח"א קס"א), ושני מיני פקידות נאמרו בכתוב. ואומרו **ששה ושבעים אלף וחמש מאות**, אולי שרמזו ה' בזה מתי יהיה תכלית הפקידה טובה הרקומה בסמוך שיזרח עלינו כבוד ה', ואמר עד עבור כל גלויות, גלות מצרים, וגלות בבל, וגלות אדום. כנגד

גלות מצרים אמר **ששה**, לרמזו לגלות מצרים שהיה לששה דורות, דכתיב (בראשית טו טז) **ולד רביעי יאצבו הנה**, ועיין מה שכתבתי שם שששה דורות סבלו גלות לצד מיצחק ויעקב ויהודה, הרי ששה, כי התחלת הגלות היה משנולד יצחק, וכנגד גלות בבל אמר **ושבעים**, דכתיב (ירמ' כט י) **עד למלאת לבבל שבעים שנה**. וכנגד גלות אדום שאנו עדיין בו אמר **אלף וחמש מאות**, ואם היו זוכים ישראל היו נמנים קע"ב שנה שנשארו מאלף הרביעי, וכיון שלא זכו יתחיל החשבון מאלף החמישי וחמש מאות מאלף הששי, ומקוים לנו כי הוא זה קץ גלויותינו, ויתקיימו כל היעודים הרשומים, ויתחילו ניצולי גילוי הגאולה בהתחלת חמש מאות הבאים לשלום:

התנאים לקנין התורה

בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפנה משפחת הפוני: לשוב משפחת הישובי לשמרן משפחת השמרני: (כו, כג-כד)

בני יששכר וגו'. למה שקדם לנו (בר"ר עב ה) כי יששכר הוא בן תורה, רמזה התורה בשם זה של **יששכר** כי דוקא זה יסנו לשכר, וכל חוץ ממנו מה יתרון לאדם בכל עמלו. והוא מה שאמרו בזכרות צפרק תפלת השחר (כח): שצריך לצדך צליחתו מבית המדרש מודה אני לפניך וכו', אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר וכו', עד כאן. והטעם כי לא יעמוד קנין המדומה, והגם שיעמוד הכל הוא:

עוד ירמוז כי כל מה שיש צעולם הוא שבר לו, כי כל מה שברא ה' לא בראו אלא בשבילו, כמו שדרשו ז"ל (בר"ר א ד) בפרשת בראשית וגו' בשביל תורה וכו' ברא שמים וארץ: עוד ירמוז למה שאמרו ז"ל (עוקצין פ"ג מ"ב) עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל דליק שלש מאות ועשר עולמות, והוא אומרו **יששכר:**

ואומרו **לתולע וגו'**, רמז הכתוב תנאי השגת התורה בשמות משפחות יששכר, והם מ"ח כאומרים במשנה (אבות פ"ו מ"ה) שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים. הנה משמעות **תולע** יגיד שני פרטים, א' יסים עצמו כעדין זה כאומרים ז"ל (מ"ק טז) על דוד שנקרא **עדינו העני** (ש"ב כג ח), ב' שיתעסק בפיו כתולע זה שכהה צפיה, כי לעמל פה נברא האדם, ושני דברים אלו כוללים כל ענפי הענוה וכל ענפי הלימוד המנויים במ"ח מעלות הגזכרים:

ואומרו **לפנה משפחת הפוני**, יש להעיר למה הוסיף אות שאינה נמנית מאותיות השם, שהיה לו לומר משפחת הפוי. אלא רמז לשאר מעלות המנויים שם במ"ח, שהם: מיעוט שיחה, מיעוט שחוק, ושאר הענפים הדומים לאלו:

והוא אומרו **לפנה משפחת הפוני**, פירוש פנה הוא לשון פה, והוסיף לו אות ו' שהוא סוד עץ חיים (משלי ג יח), שהוא עוסק בה יתר על שאר הפיות. גם רמז בסמיכות אות הוא"ו

לאות ה"א לומר סוד חיבור המדות באמצעות עסק התורה: ואומרו **משפחת הפוני** פירוש שצריך לפנותו ממותרות המורגשות, גם מהשחוק ומדברים בטלים כי הם מונעים קיום התורה באדם. ומלאתי לחסידי ישראל שכתבו (רבינו יונה אבות פ"א מ"ז). אלשיך תלוי כח לא) כי פה של לומדי תורה דינו ככלי אשר ישרתו צם בקודש, כי אין קדושה כקדושת התורה, ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חול הגם שאין בהם דברים האסורים. והוא מה שרמזו במאמר **לפנה** שהוא פה העמל בתורה שבו שוכן חלי שמו יתברך, **משפחת הפוני** פירוש צריך לפנות מפיו כל חוץ מהגות בתורה, ובה נכללים חלק אחד מהמ"ח מעלות, שהם במיעוט שיחה במיעוט שחוק במיעוט תענוג, וכדומה להם שבענף המותרות:

ואומרו **לישוב** ירמוז שצריך להרבות בישיבה ולא לך ערואי, גם צריך להתישב בכל פרט ופרט מהתורה עד שיעמוד על עקרו כמאמרך בעומק הלכה, כי הוא זה עיקר התורה, ובה נכללים חלק אחד מהמ"ח מעלות שהם בישוב, ומתישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, המכוין את שמועתו וכו', גם מה שמנו שם שמיעת האוזן, עריכת שפתים, בינת הלצ וכו', וכדומה לזה שבענף הבנת השכליות:

ואומרו **לשמרון משפחת השמרני**, ירמוז לתוספת השמירה המתחייב עשות בן תורה יתר על ההמון, כאומרים ז"ל (וימא פו). היכי דמי חילול השם, אמר רב כגון אנא דשקילנא בשרא ולא יהיבנא דמי לאלתר, עד כאן. מזה יקיש כמה צריך להשתמר בן תורה בכל פרטי המצוות. ואמרו ז"ל (חובות הלצות שער התשובה פ"ה) כי חסידים הראשונים היו שומרים חמשים שערי היתר לצל יכסלו בשער האיסור, והוא אומרו **לשמרון משפחת השמרני**:

חטא צלפחד היה, שדיבר על משה

אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנזערים על יי בעדת קרח פי בהטאז מות ובנים לא היו לו: (כו, ג)

ראו את אשר המית ה' אציהם בשביל שדיבר במשה, וזה אות להם להרחיק מחשבות און באיש אלהים. ואמרו ראיה לדבר שמיתת אציהם היתה בשביל שדיבר במשה, שהרי לא היה בתוך העדה וגו', ודרשו ז"ל (ב"ב קיח) שכללו בדבריהם עדת מרגלים

עוד יתבאר על דרך מה שאמרו בזוהר (ח"ג דה) כי במדבר לשון דיבור, כי באו להסיר מלצ משה לצל יחשוד אותם שיש בלצם עליו חס ושלוש שיעוול משפטם. ואמרו אבינו מת במדבר, פירוש איך יעלה על הדעת שיחשבו דבר זה, הללא המה

ועדת קרח ומתלוננים, והוא לא היה ציניהם, הא למדת שלא היה לו אלא חטא הדיבור, שהרי כמה כחות של קשע היו ולא נמנה עמהם, והוא מה שגמרו אומר **בי בחטאו** לשון יחיד, פירוש חטא אחד היה לו ולא יותר. ואולי כי לזה נתכוונו לדבר דבריהם בפני כל הנשיאים והעדה, להשמיעם דברים אלו

להגדיל אימת משה בלבים, ואפשר כי לזה נתכוון באומרו לאמר **אבינו מות במדבר**, פירוש טעם ופקרצנה וגו' לפני [משנה] ולפני ואלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה וגו' (פס' ב'), לאמר דבר זה, **אבינו מות** בשביל שדיבר במשה, הגם שהיה דיק גמור ולא היה צידו אלא חטא אחד:

המנהיג צריך להיות שוה בתכונותיו להעדה

יפקד יי אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה: אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ויביאם ולא תהיה עדת יי בצאן אשר אין להם רעה: (כז, טז-יז)

יפקד ה' אלהי הרוחות וגו'. כריך לדעת, א' למה בחר כינוי זה מכל כינויי המעלה והשבח הידועים לה'. ב' למה האריך לשון אשר יצא וגו' ואשר יבא, ואשר יוציאם ואשר יביאם. ג' אומרו ולא תהיה עדת וגו', מניין יעלה על הדעת שה' יעלים עינו מבניו שיחיו בצאן אשר וגו':

אבן יתבאר הענין על זה הדרך, דע כי תכונת השכל ובחירתו ושלילתו, רחוקה בגדר הנשתוות בריבוי הנושאים, וכסם שישתנו הנבראים בצורתם ובקומתם – ואין ההשתוות בהם, כמו כן ויותר מהמה בענין השתנות הנבחר והגשכל – בצחינת ההשכל והראו, נוסף על שניו פרטי הטבע בתכונת ההרכבה שציסודות וכוחות היוולים, אשר מהם יולד הבחירה בדומים, וימלא לפעמים ההשתוות בתכונה והוא נעלם. והוא מה שכיוונו רבותינו ז"ל (נדרים לט:) לומר בן גילו בענין ביקור חולים, ומזה תשער שישלל בגדר הנמצא שישתוו רבים כהמה ששים ריבוא שהיו בדורו של משה לאחד, והמלך אשר ישים ה' עליהם לא ישתוו בדורם אליו, וזאת האיש משה שאמרו ז"ל (מקדמים סט) שהיה שורש כל הנשמות של דור המדבר, בסוד אומרו (ישעי' סג יא) משה עמו, ועיין מה שכתבתי בפסוק (לעיל יא יב) האנכי הרייתי וגו'. וזו היתה סיבה שהפקיד והנפקדים נמזגו לגדר ההשתוות, וכל אחד היה לו כלצבו: וזה הוא

גם כן טעם סלה ה' עשות שופטים לשבטיך וכו' (דברים טז יח), לפי שהשבט יתקרב בתכונה לענפיו:

וזה ידע ובחן משה עליו השלום, ואמר תשובה למאמר המיתה, **יפקד ה' פירוש ימנה, אל אלהי הרוחות** פירוש שיודע רוח של כל בשר וגדר תכונתם, תמנה אחד שיהיה טבעו שוה בתכונה לכל העדה, שישכים הוא למה שיאמרו הם, ויסכימו הם למה שיאמר הוא להם, והוא אומרו **אשר יצא לפניהם** פירוש שיהיה לו הראו בהם, **ואשר יוציאם וגו'** שיהיה להם הראו כמוהו ללכת ולבא עמו. ותלה הדבר בו כי הוא המלך, ובחירה כזאת היא מוחלטת השגה מזולתו יתברך, כי הוא לבדו יודע וזוכר הרוחות, וידע רוח שתתמוזג עם כלן. ואיש כזה אינו בנמצא וזאת אם יהיה אדם כמשה, שכל ישראל הם ענפיו והוא שורש לכולם, וזולת זה תהיה עדת ה' **בצאן אשר אין להם רעה**. ותכלית כוונת דברי משה לה' הוא על זה הדרך, אני אעשה כאשר אדוני דובר, אצל יתקן דבר זה קודם אם יוכל להכנס בגדר התיקון, ואם לא תהיה עדת ה' כלאן וגו'. והיואל מזה הוא ולא ימות, כרמוז בחיבת לאמר שאמרנו, ומתוך הדברים אתה למד שאם ימלא איש כזה הנה הוא מסכים גם הוא ליאסוף אל עמיו, כמאמרו יתברך: (ועיי' עוד בהמשך דבריו, בפסוק הבא)

משה שורש כל הנשמות ויהושע שורש כל הרוחות

ויאמר יי אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו: וגו': ונתתה מזהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל: (כז, יח-כ)

ויאמר ה' וגו' קח לך וגו' אשר רוח בו. כריך לדעת אומרו קח לך, עוד אומרו **אשר רוח בו** וכי יש אדם שאין בו רוח, עוד כריך לדעת מה זו סמיכה. **אבן** לפי מה שפירשתי בדברי משה בזה התשובה שפירש אומרו קח לך, פירוש כחשקך ולדברך קח את יהושע, ודע שהוא **איש אשר רוח בו**, פירוש אתה ישנך שורש כל הנשמות והוא ישנו בצחינת הרוח, והוא אומרו

אשר רוח בו פירוש שורש כל רוחות הדור ההוא: **ויצוה ה' לסמוך ידו להעיר לרוח מהות הגשמה שבמשה, והוא אומרו לבסוף למען ישמעו כל עדת בני ישראל** סמוכה למאמר **ונתת מזהודך עליו**, לומר שבזה יהיה גם כן כולל משורש הגשמות וזה **ישמעו** פירוש יקבלו מאמריו. **כל עדת בני ישראל**, פירוש תהיה גם כן תכונת האנשים השלמים בעלי הגשמה מרובית ממנו:

האיר ביהושע הוד הנשמה

ויסמך את ידיו עליו ויצוהו באשר דבר יי ביד משה: (כז, כג)

ויסמוך וגו' ויצוהו. פירוש לשון לוותא, שהאיר בו הוד הנשמה, כמו שפירשתי למעלה (פס' יח) במה שכתב **ויסמכת**. וידויק כפי זה אומרו **באשר דבר ה' ביד משה**, שאין משמעות למאמר זה וכי הדיבור הזה ענין הנתפס ביד, אלא פירוש כי ה' דבר שהשפעת ההוד יהיה ביד משה ליהושע:

יהושע קיבל מלכות

עוד ירמוז אל המלכות, על דרך אומרים ז"ל (ע"י ויק"ר ז ד) אין לו אלא מלכות דכתיב (ש"א יג יד) (ויאמרו) [ויאמרו] ה' לנגיד. וידויק גם כן אומרו **באשר דבר ה' ביד משה**, פירוש כי המלכות דבר ה' שתהיה ביד משה במקום שמן המשחה: